

KUKA LOI VAHINKORAJAN?

TEKIJYYDEN MÄÄRITTELY
ROLAND BARTHESIN HENGESSÄ

Emmi Nieminen
Opinnäytetyö
Kirjallinen osa

Tampereen ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
2014

TIIVISTELMÄ

TAMK

Tampereen ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma

Tekijä Emmi Nieminen

Vuosi 2014

Nimi Kuka Loi Vahinkorajan? Tekijyyden määrittely Roland Barthesin hengessä

Taiteellinen opinnäytetyöni Vahinkoraja on sarjakuvainstallaatio, johon kuuluu petaamaton sänky sekä varsinainen pääteos, 52 sivun mittainen sarjakuvanovelli, joka kantaa samaa nimeä. Vahinkoraja on tarina koosta, vedestä ja odotuksista. Se vie lukijan pohtimaan omaa henkilökohtaista kipukynnystä ja sitä rajaa, jonka ylityttyä koemme toisten ihmisten loukanneen meitä. Päähenkilö Markuksen kautta käydään läpi sitä päättymätöntä henkilökohtaista sopeutumista ja avoimuutta, jota ihmisyhteisössä eläminen vaatii.

Kirjallisessa opinnäytetyössäni "Kuka loi Vahinkorajan? Tekijyyden määrittely Roland Barthesin hengessä" pohdin omaa tekijän asemaani sekä auktoriteettiani ja vertaan sitä Roland Barthesin "The Death of the Author" -esseen pääväittämiin. Tulkitsemalla Barthesin esseitä ja vertaamalla sitä omaan lopputyöprosessiin yritän selvittää kuka saa kutsua itseään tekijäksi, millainen suhde barthesilaisella tekijällä olisi yleisönsä, millainen vastuu teoksen tulkitsijalla on ja yritän vastata päällimmäiseen kysymykseen, kuka on Vahinkorajan luoja.

Avainsanat

sarjakuva, Barthes, Roland, tekijyys, installaatio, intentio, intertekstuaalisuus

Sivut 26 s.

ABSTRACT

TAMK
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Fine Arts

Name Emmi Nieminen
Year 2014
Thesis Who created Damage Limit? Defining Authorship in the Spirit of Roland Barthes

My artistic thesis work Damage Limit is a comics installation which includes an unmade double bed and the actual main work, a 52 page long graphic short story by the same name. Damage Limit is a story about size, water and expectations. It invites the reader to ponder their own personal pain threshold and that limit we feel hurt once exceeded. Through the main character Markus we explore the never ending personal adjustment and openness that living in human communities require from us.

In my thesis "Who created Damage Limit? Defining Authorship in the Spirit of Roland Barthes" I explore my own status and authority as an author and compare it to the main points in Roland Barthes' essay "The Death of the Author". By interpreting Barthes' essay and comparing it's ideas to my own thesis work process I try to figure out who has the right to call themselves an author, what kind of relationship a Barthes-esque author would have to their audience, what kind of responsibility does the audience have over their interpretation and who in the end is the true creator of Damage Limit.

Keywords

comics, graphic novel, Barthes, Roland, authorship, installation, artist's intention, intertextuality

Pages 26 p.

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto.....	5
1 Tekijä.....	7
1.1 Mikä sanelee tekijyyden?.....	7
2 Onko tulkitsijalla vastuuta?.....	10
2.1 Uudenlaisen tekijyyden mahdollisuudet.....	12
2.2 Onko tulkitsijakin vain kanava?.....	13
2.3 Oma tekijyyteni ja suhteeni Vahinkorajaan.....	15
3 Tekijän uudelleensyntyminen.....	17
3.1 Tekijälähtöisen tulkinnan köyhyys ja rikkaus.....	17
3.2 Vahinkorajan kulissien takana.....	19
3.3 Tekijälähtöisen tulkinnan ristiriita.....	21
4 Johtopäätös.....	23
Lähteet	26

JOHDANTO

"We know that a text does not consist of a line of words, releasing a single "theological" meaning (The "message" of the Author-God), but is a space of many dimensions, in which are wedded and contested various kinds of writing, no one of which is original: the text is a tissue of citations, resulting from the thousand sources of culture. " (Barthes, 1967)

Vuonna 1967 ranskalainen kirjallisuusteoreetikko ja kriitikko Roland Barthes julkaisi kuuluisan esseensä "Tekijän kuolema", jossa hän kritisoi tekijälähtöistä tulkintaa ja kaapi pohjaa tekijän (author) auktoriteetin (authority) alta vaatimalla tätä arvovaltaa lukijalle. Barthes siis kyseenalaistaa tekijän roolin teoksensa todellisena luojana.

Tarkoittaako tämä siis, että minä en olekaan lopputyöni tekijä? Suomen lainsäädännön mukaan minulle kuuluvat tekijänoikeudet, joten enkö minä jo sen suojalla ole tekijä?

Vaikka lopputyöni Vahinkoraja on sarjakuvainstallaatio ja Barthesin essee kirjoitettiin käsittelemään nimenomaan tekijyyttä kaunokirjallisuudessa, ei ole tavatonta että sarjakuvasta kirjoitettaessa ja puhuttaessa viitekehystenä käytetään kuvataiteen tradition lisäksi elokuvan ja kaunokirjallisuuden traditiota. En koe taidelajin alleviivaamista edes tarpeellisena, sillä näen että Barthesin esseen voi lukea tekijälähtöisen tulkinnan kritisointina taidelajista riippumatta.

Tässä tutkielmassa en keskity niinkään todistamaan Barthesin väittämiä oikeiksi tai vääriksi, vaan pyrin luomaan vuoropuhelun lopputyöprosessini ja Barthesin esseen välille. En kirjoita Barthes-asiantuntijana, vaan yritän saada selville kuka on Vahinkorajan todellinen tekijä ja millaisia tekijyyden muotoja Barthesin esseen pohjalta voi kuvitella. Aineistonani käytän Barthesin esseen ja omaa lopputyötäni sekä István Dobosin esseetä "From the "Death" of the Author to the "Resurrection" of the Author".

1 TEKIJÄ

Olen opiskellut TAMKin kuvataiteen koulutusohjelmassa 4 vuotta ja minua on heti alusta asti koulutettu ammattitaiteilijaksi. Opiskelijoina meitä on johdatettu kohti tiedostavaa tekijyyttä opettamalla miten kirjoitetaan artist's statement, miten hioa omaa tekniikkaa ja ilmaisua, miten puhua ja kirjoittaa omasta työskentelystä, miten laaditaan vakuuttava apurahahakemus tulevalle projektille, millainen ammattilaisen portfolion pitää olla. Lopputyöprosessini päätteeksi teen vielä kypsyyskokeen, jolla voin todistaa olevani todellakin lopputyöni tekijä. Koulutukseni tarkoitus on valmistaa minut kohti tekijyyden, siis ammattitaiteilijuuden vaatimuksia sekä tiedostamaan oikeuteni ja vastuuni tekijänä.

Jo julkaisseena sarjakuvataiteilijana olen kirjoittanut muutaman sopimuksen ja tiedän, miten tekijänoikeuslaki periaatteessa toimii. Tiedän sen, että lain mukaan kaikki tekijänoikeudet lopputyöstäni Vahinkorajasta kuuluivat minulle jo ennen kuin koskaan julkistin sitä (Finlex, 29.5.2014), ja että en saisi koskaan luovuttaa edes osaa teokseni oikeuksista jollekin toiselle taholle ilman huolella laadittua sopimusta. Suomen laki ja ammattikorkeakoulutukseni siis puoltavat sitä ajatusta, että olen teoksieni tekijä ja että minulle kuuluvat tekijän vastuut ja oikeudet. Kaiken lisäksi teen sellaisia asioita, joihin kaikki ihmiset eivät pysty joten saisin myös kokea tietynlaista ammattiylpeyttä. Kovin moni ei lähtisi kiistämään tekijän statustani, vaikka olen ollut aktiivinen nykysarjakuvan kentällä vasta vähän aikaa.

1.1 Mikä sanelee tekijyyden?

Barthesin essee esittää vastalauseen kaikille perusteluilleni. Kompastun jo siinä kohtaa, kun väitän jotain teostani heti yksinomaan omakseni. Mikään teos, minkä tuotan ei ole minun omaani (Barthes, 1967).

Se, että hyödynnän kuvataiteen, kaunokirjallisuuden, elokuvan ja sarjakuvan traditiota teoksissani osoittaa että se ei ole yksin

Vahinkoraja-installaatio, ennen avajaisia

minun. Se, että hyödynnän tietynlaista kuvakerrontaa ja luotan, että katsoja osaa lukea sarjakuvaa ei ole yksin omaa saavutustani. Mikään kuitti painokuluista tai tekijänoikeuslaki ei muuta sitä tosiasiaa, että Vahinkorajassa olen ainoastaan yhdistellyt pääasiallisesti länsimaista kulttuuriperintöä, jossa olen kasvanut ja luonut teoksen, jossa ei ole mitään muuta omaani kuin kädenjälkeni. Sekin on kehittynyt monien taiteilijoiden vaikutuksen alaisena.

Barthesilaisittain ajateltuna lopputyöni Vahinkoraja ei ole minun eikä sitä siis saisi pitää tai tulkita kummankaan tekijäminäni tai henkilöminäni jatkeena. Portfolioni, katalogitekstini ja samalla kuvani Mäntinrannan seinällä ovat tarpeettomia teoksen tulkinnan ja kokemisen kannalta, ja niihin ajan käyttäminen olisi Barthesin mielestä paitsi turhaa, myös haitallista teoksen tulkinnan kannalta sillä minun läsnäolonni ohjailee ja siten rajaa kokijan vapaata tulkintemista. Olen ainoastaan kanava (Barthes, 1967).

Barthes esittää, että teos, tai teksti, ei ole olemassa ennen lukemista. Tämän väitteen voisi tulkita siten, että tekijänoikeuslain suojeleman tekijän sijasta Vahinkorajan todellinen luoja onkin sen kokija: Vahinkoraja muuttui todelliseksi ja samalla tekijyys syntyi vasta silloin, kun ensimmäiset vieraat pääsivät istumaan Mältinrantaan installoidulle sängylle ja lukemaan Vahinkorajaa. Tämä tapahtuu useita kertoja, aina uuden ihmisen kokiessa teoksen tai palatessa sen äärelle uudelleen. Minä en voi nauttia mitään ainutlaatuista erityisasemaa tekijänä, koska teoksen olemassaolo tai noteeraaminen vaatii julkistamisen ja sen kokemisen. En voi pitää itseäni tekijänä, en ainakaan ainoana tekijänä vaikka saisin siitä rahaa, mikä on ehkä maallisin ja yksioikoisin määritelmä tekijyydelle.

Se, etten voisi omia tekijyyttä yksin itselleni, ei tarkoita että olisin yhtäkkiä arvoton tai että minulle ei kuulu mitään tunnustusta Vahinkorajan olemassaolosta. Barthes esittää että kanava on verrattavissa shamaaniin, jonka tärkeä ja merkityksellinen tehtävä on olla kanavana kahden maailman välillä ja pitää tarinoita ja kulttuuria elossa yhdessä teoksien kokijoiden kanssa. Kukaan ei silti olisi valmis nostamaan shamaania jalustalle tarinan tai viestin luoja, koska kaikki tietävät hänen olevan vain kanava.

On silti epäselvää mitä tekijän jalustalta laskeminen tarkoittaa lukijan kannalta. Jos Barthes haluaisi antaa Vahinkorajan tulkinnasta vallan ja tunnustuksen lukijalle, mikä hänen roolinsa kanssatekijänä oikein on? Jos lukijalle kuuluu sama valta kuin jalustalta tiputetulle tekijälle, kuuluisiko myös tekijän vastuu teoksen kokijalle tämän vallan myötä? Millainen vastuu Vahinkorajaa katsoneella ja lukeneella galleriakävijällä on?

Yksityiskohta Vahinkorajan sivulta 17

2 ONKO TULKITSIJALLA VASTUUTA?

Kuulun siihen koulukuntaan, joka uskoo että taiteilija voi oman harkintansa mukaan rikkoa lakia, jos teoksen perusidea sitä vaatii. Vastaavasti en pysty kuvittelemaan hyvää taideteosta, joka vaatisi elävän ja tiedostavan olennon vahingoittamista fyysisesti tai henkisesti tai ulkopuolisen henkilön intymiteettisuojan rikkomista ilman tämän suostumusta ja täyttä ymmärrystä.

Vaikka taiteilijana minulla ei ole halua tai tarvetta mennä rikkomaan ihmisoikeuksia tai eläinten oikeuksia taiteen nimissä, voisin silti loukata monia ihmisiä. Nykyaide generoi ihmisten loukkaantumista lähes ikiliikkujan tavoin, pääasiassa ihan tietoisesti, ja päivittäisessä mediassa kuten sanomalehdissä ja verkkojulkaisuissa yleisön loukkaantumista pidetään herkästi osoituksena tekijän vastuun laiminlyönnistä.

Käsite lukijan vastuusta on jo olemassa. Peruskoulussa jo opetetaan, että kaunokirjallisuuden teosta ei pidä automaattisesti tulkita kanavana tekijän mielipiteille ja ajatuksille. Tekijä on luonut hahmoilleen omat persoonat ja tapahtumille tietyn ketjun, joka palvelee teoksen perusideaa eikä välttämättä heijasta hänen mielipidettään tai tapaansa ajatella. Sama periaate pätee muissakin taidelajeissa kuin kaunokirjallisuudessa.

Voisiko olla niin, että tekijän aseman romahduttamisen barthesilaisittain ja teoksen kokijan uuden valtaannousun myötä kokijan olisikin nähtävä oma tulkitsemisensä kuin hän olisi tekijä? Jos teoksen kokeminen ja tulkitseminen on sen luomista, pitäisikö kokijan myös tiedostaa, että tulkinta on prosessi, jossa menee aikaa ja joka voi olla raskas, ja josta on otettava vastuu?

Vahinkoraja ei installaationa tai sarjakuvana tietävästi riko Suomen lakia, mutta se voi silti herättää epämukavuutta. Vaikka Mältinrantaan installoitu petaamatonta päähenkilön sänkyä ei voi sellaisenaan verrata Tracey Eminin teokseen "My Bed" (1998), ajatus sille istumisesta olisi silti voinut aiheuttaa inhoreaktion ja vaivaantumista ja joissakin vieraisa varmaan aiheuttikin.

Lattialle huolellisesti asetteleman tyyny löyty usein sängyn päältä, kun tulin aamuisin korjaamaan installaatiota. Kaaosta on vaikeaa sietää.

Sarjakuva itsessään voi myös aiheuttaa epämukavan olotilan teemojen, päähenkilöiden ulkonäön, näiden kokemuksien, samaistuttavuuden tai tarinan rakenteen takia. Tieto tekijästä, siis kanavasta, saattaa myös aiheuttaa vastareaktion, jos aiemmat teokseni eivät ole miellyttäneet. Mitä tämä tarkoittaa Tekijän kuoleman jälkeiselle uudelleensyntyneelle kokijalle?

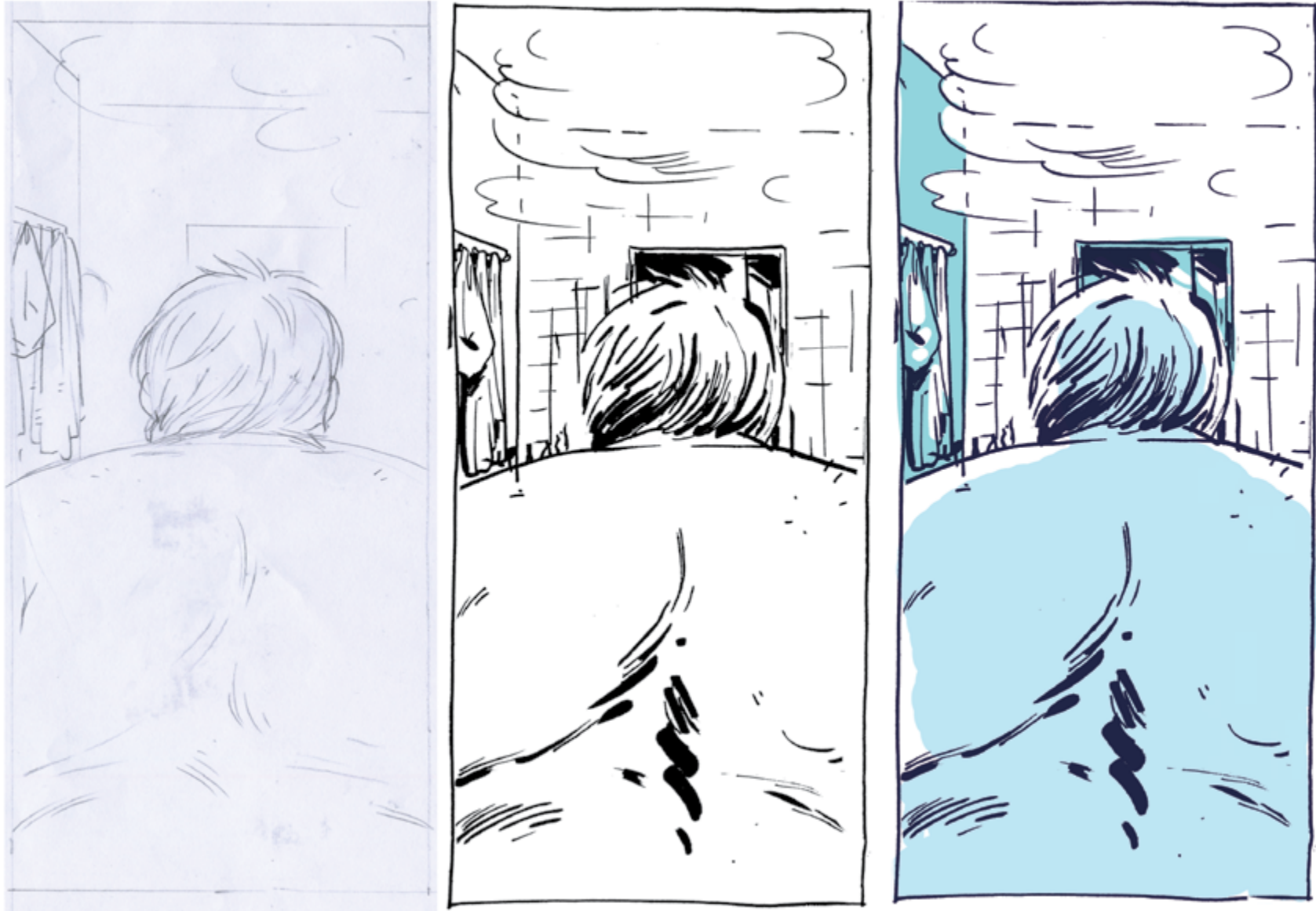
2.1 Uudenlaisen tekijyyden mahdollisuudet

Barthesilaisen "tekijäkokijan" pitäisi uuden statuksensa myötä lähestyä tulkitsemista luomisprosessina kuin tekijän intention arvailuna. Jos kuvitteellinen kokija on tietoinen omasta statuksestaan Vahinkorajan kanssatekijänä, niin ehkä tälle henkilölle kuuluu myös vastuu käyttää aikaa teoksen tulkintaan ja hillitä ensireaktiotaan, mikä se sitten onkaan. Luomisprosessi on ajoittain epämukava mutta antoisa ja hedelmällinen tila, ja tekijäkokija muuttaa myös Vahinkorajan muuttuu toisen ihmisen kokemuksien ja ajatuksien kautta uudeksi teokseksi uudelleen ja uudelleen, se saa uusia kerroksia ja leviää suuntaan, jota en itse olisi tullut ajatelleeksi. Se, että teos kasvaa näin laajemmaksi ja monimuotoisemmaksi on enemmän tulkitsijan ansiota kuin minun tekijänä ja olisikin kaunista, jos useampi meistä ottaisi itselleen tekevän tulkitsijan aseman kuin lähtisi automaattisesti etsimään alkuperäisen tekijän tarkoitusperiä. Tämä saattaisi muuttaa ihmisten käsitystä kulttuurista ja siitä, kuka sitä tuottaa, kenelle ja miksi.

Tulkitsijan mahdollisuus osallistua teoksen luomiseen tulkinnan kautta voisi myös tarkoittaa sitä, että "tekijäkokija" ei voisi säilyttää täyttä vastuuta Vahinkorajan tulkinnastaan aiheutuvasta mahdollisesta epämukavuudesta tai loukkaantumisestaan enää pelkästään tekijän harteille. Selityksen ja täyden vastuun kantamisen vaatiminen minulta voisi tulkita niin, että minä olen sittenkin Vahinkorajan ainoa tekijä, ja että minun intentioni on merkittävin. Jos teoksen kokija näkee että teokseni oli harhaanjohtava tai ei välittänyt tarkoittamaani ajatusta tarpeeksi hyvin, minulta herkästi odotetaan pyrkimystä tekemään teokseni tulevaisuudessa niin, että niitä ei voisi tulkita väärin liian helposti. Toisin sanoen minun pitäisi pystyä rajaamaan kokijan tulkinta. Uudenlainen "kokijatekijä" ei hyväksyisi tällaista rajausta itselleen.

Barthesilainen käsitys tekijyydestä ei muuta sitä tosiasiaa, että lain rikkomisen tapauksessa se henkilö, jonka nimissä teos on, on myös rikosvastuussa. Kulttuurisällöstä huolimatta alkuperäinen tekijä, Vahinkorajan tapauksessa siis minä, olen vastuussa toteutuksesta ja muodosta ja siten ratkaisujeni laillisuudesta. Barthesin idea muuttaa vastuun jakautumisen, siis "tekijäkokijan" on otettava vastuu omasta tulkinnastaan ja reaktiostaan. Voisi kuvitella, että oma loukkaantuminen ei ole vielä mikään mainittava syy vaatia tekijää poistamaan teos näytöltä tai vaatia häntä esiin julkisuuteen, kuten tapahtui esim. vuoden 2012

Pirkanmaa Triennaalin One Love -teoksen tapauksessa (Jussi Karin blogi, 19.6.2012). Teoksen kyseenalaisuudesta olisi yhä voinut kirjoittaa, siis lähinnä siitä rikkoiko One Love -ryhmä lakia, sillä se herätti relevantin kysymyksen hylätyn tavaran oikeusturvasta, mutta olisiko teoksen hyvän maun vastaisuutta voinut puida samassa mittakaavassa? Entä kuinka arvokas yksi tulkinta on?

Sarjakuvan kolme työvaihetta. Yksityiskohta Vahinkorajan sivulta 5

2.2 Onko tulkitsijakin vain kanava?

Mitä tulee Barthesin esseen ajatukseen minusta pelkkänä kanavana, joka yhdistelee kulttuuriperintöä omalla tavallaan, myös tekijäkokija yhdistelee tulkintansa paitsi omista kokemuksestaan mutta myös yhteisön normistosta, asenteista ja arvoista. Kärjistäen voisi väittää, että tästä syystä kenenkään tulkinta Vahinkorajasta ei ole erityisen omaperäinen. Silti hänen tulee tiedostaa se ja samalla ottaa vastuu tulkinnastaan ja sietää ensireaktiotaan. Voisin kuvitella, että monikin Vahinkorajan teemoista herättää joissakin lukijoissa tyytymättömyyttä. Jotkut saattavat olla tyytymättömiä siihen, millaista mies- tai naiskuva Vahinkoraja luo. Joku saattaa olla tyytymätön Vahinkorajassa kuvattuun toiveeseen olla parisuhteessa. Joku lukija saattaa tietää miltä itse näytän ja olla siten tyytymätön siihen, miten hoikka nainen kertoo tarinaa ylipainoisesta miehestä, joskin "tekijäkokija" ei välttämättä halua edes tietää tekijästä niin paljon.

Vastaavasti voi olla paljon lukijoita sekä galleriakävijöitä, joiden mielestä heidän kokemuksensa on hyvä, ja että ajan kanssa he ovat onnistuneet tulkitsemalla luomaan teoksen, joka vaikuttaa heihin syvästi ja saa ajattelemaan uudella tavalla. Se on ehdottomasti heidän ansionsa. Heidän tulkintansa ei silti ole täysin hänen omansa, vaan niissä heijastuu koko se kulttuuri, jossa teoksen kokija on kasvanut, aivan kuin alkuperäisen tekijän kulttuuritausta on hänen teoksensa oikea alkuperä.

2.3 Oma tekijyyteni ja suhteeni Vahinkorajaan

Olemme tilanteessa, jossa sekä minulla että yleisöllä on kollektiivinen vastuu ja kunnia Vahinkorajasta sekä sen sisällöstä, eikä kukaan meistä ole erityinen. Voisi olettaa, että tietty erityisyyden ja etuaseman häivyttäminen oli tarkoituskin.

Tässä vaiheessa tulee kuitenkin miettineeksi, onko Barthesin joko-tai -ajattelulle vaihtoehtoja? Aikaisemmissa kappaleissa olen pohtinut tekijyyttä, jossa sekä vastuu että kunnia teoksen luomisesta jakautuisi melko tasan tekijän ja kokijan välillä, painottaen kuitenkin sitä, että tekijän henkilöminä ei saa tulla ohjaamaan tulkintaa ja kokijan itsensä pitäisi olla myös tietoinen oman tulkintansa värittyneisyydestä. Me olemme molemmat kanavia, joissa kulttuuriperintö ja arvolataukset virtaavat, ja suurimmalla osalla meistä on valtavasti ideoita niin teoksen kokoamisen kuin tulkitsemisen suhteen, mutta harvalla meistä on mitään aidosti omaperäistä annettavaa. Kaikki on lainattua, kaikki on toistettua ja kulttuurin ylläpitämisestä muuttumisesta ei voi antaa ylintä kunniaa oikeastaan kenellekään.

Tällainen jaettu luomisprosessi voisi parantaa kulttuurin asemaa muutenkin kuin vain juhlapuheissa. Vahinkoraja teoksenakin pääsisi kukoistamaan ja elämään omaa elämäänsä tavalla, johon en yksin pystyisi. Olen pitänyt lopputyötäni koko prosessin

ajan eräänlaisena lapsena, jota minun on pitänyt valmistella "kohtaamaan maailma". Se on elänyt omaa elämäänsä alusta asti, on pelkästään sopivaa että se muuttuisi ja kasvaisi lopulta muiden tekijöiden parissa niin kuin ihmiset kasvavat ja muuttuvat toistensa seurassa. Teoksen julkistaminenkin on luopumisen tila, jossa teos päästetään elämään omaa elämäänsä ja vuorovaikuttamaan toisten ihmisten kanssa.

Vaikka minä en ole yhtä Vahinkorajan kanssa, pidän sitä silti oman luomisvoimani jatkeena, vaikka tapani katsoa omaa teostani muuttuisikin muiden ihmisten tulkintojen myötä. En ole varma mahtuuko tämä tuntemus enää barthesilaisena kanavana olemiseen, mutta se ei myöskään kiellä muiden ihmisten luomisvoiman vaikutusta teokseen. On toisaalta helpottava ajatus, että teos todellakin irtoaisi minusta ja muuttuisi yhteiseksi omaisuudeksi ja olisi olemassa omana entiteettinään, joka jatkaisi olemassa oloaan yhteydessä muuhun kulttuuriin ja tekijöihin ja se kasvaisi ajan ja paikan sallimiin mittoihin, minun hallintani ulottumattomissa.

Mutta jos palaamme tekijän läsnäolon häivytykseen tulkinnan rajoittumisen takia, rajoittaako tekijän taustoista tietäminen todellakin teoksen tulkintaa? Tähän asti olen käynyt läpi asemaani tekijänä ja kuvitellen uuden aseman yleisölle uskoen Barthesin väittämää, että henkilöminään ja taiteilijan intentioon takertuminen vain rajoittaa yleisön vapautta tulkita teosta vapaasti ja aidosti. Voisiko teoksen taustojen tietäminen rikastuttaa tulkintaa?

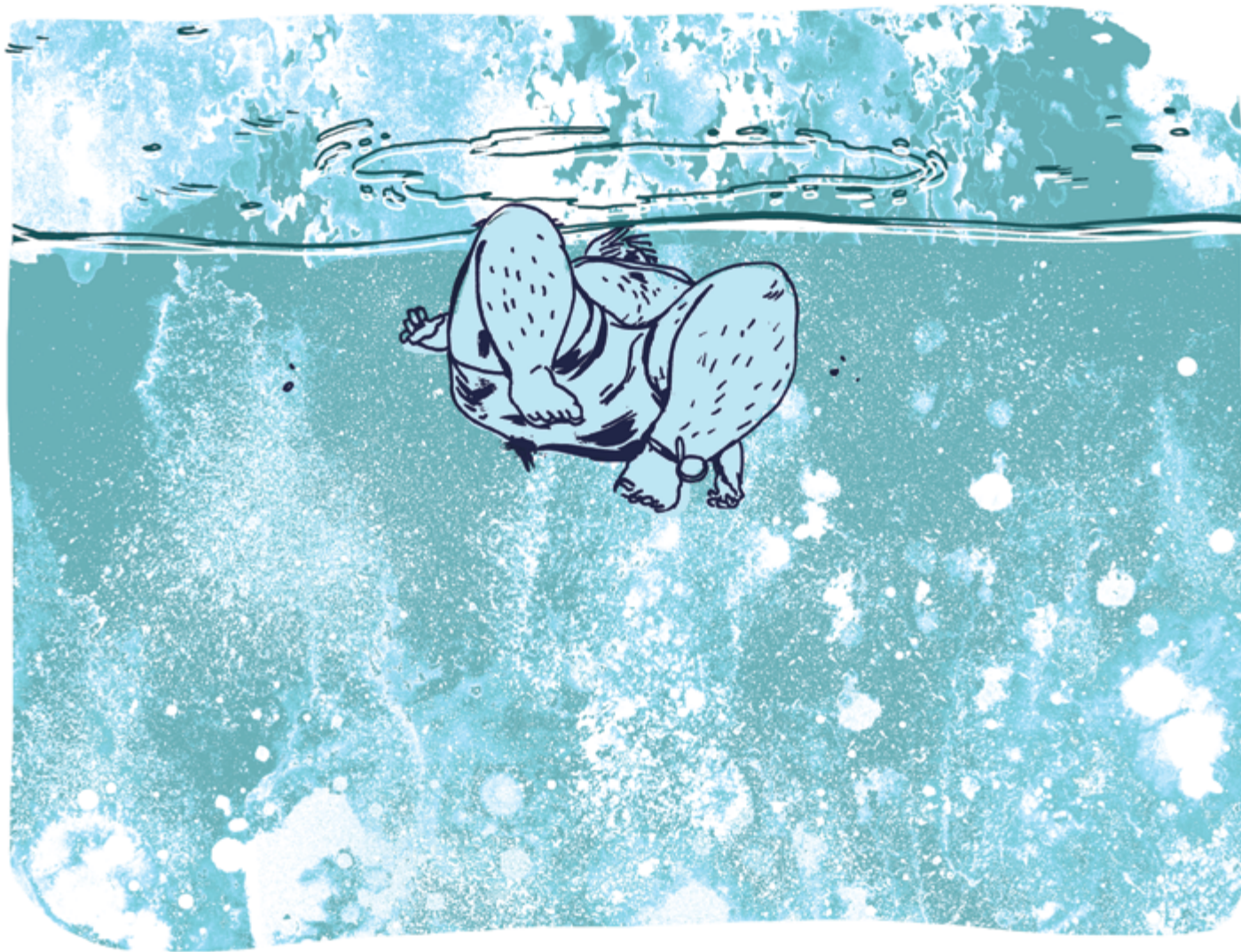
3 TEKIJÄN UUELLEENSYNTYMINEN

Voisiko sängylle istahtanut ja Vahinkorajan lukenut galleriakävijä hyötyä siitä, että hän tietää nykytaiteen ja sarjakuvien tradition lisäksi Vahinkorajan tekoprosessin taustoista? Vaikka hän olisikin barthesilainen lukija, joka tietää oman arvonsa luojana ja tulkitsijana ja haluaa ensin luoda oman tulkintansa, rajoittaisiko teoksen taustoista tietäminen hänen tulkintaansa? Onko sittenkin kyseessä vain valinta, millaisen rajoittuneen tulkinnan rakentaa?

Esseessään "From The "Death" of the Author to the "Resurrection" of the Author" kirjallisuusteoreetikko István Dobos kysyy miten tekijän intention, hänen henkilöminänsä historiasta tai teoksen taustoista tietäminen oletusarvoisesti köyhdyttäisi lukijan tulkintaa (Haverinen, Vainikkala, Lahdelma, 2008), kun se voi yhtä lailla myös rikastuttaa lukijan kokemusta ja tulkintaa? Tässä kappaleessa käyn läpi Dobosin esittämää kysymystä Barthesin esseen ydinajatukselle ja pohdin, voisiko kuvitteellinen "tekijäkokija" todellakin hyötyä Vahinkorajan taustojen tietämisestä tulkintaa tehdessään.

3.1. Tekijälähtöisen tulkinnan köyhyys ja rikkaus

Aiemmissa kappaleissa esitin, että siinä missä Vahinkoraja on länsimaisen kulttuurin uudelleenkierrättämistä myös sen tulkinta on jo oletusarvoisesti rajoittunut, koska siihen vaikuttavat tulkitsijan oma kulttuuritausta, arvomaailma ja kokemukset. Suurimmalla osalla meistä ei siis ole tarjottavana paljon ainutlaatuisen omaa sisältöä, oli kyseessä sitten uuden teoksen kokoonpano tai sen tulkitseminen.

Tästä näkökulmasta tekijän vaikutuksen minimointi ja hänen läsnäolonsa häivyttäminen tulkinnan rajoittumisen kannalta on ongelmallista. Kyse ei siis olekaan tulkinnan rajoittamisesta, vaan tulkintojen arvottamisesta. Se tulkinta Vahinkorajasta, johon ovat vaikuttaneet aiemmat teokseni, katalogitekstini ja portfolioni onkin jollakin mystisellä tapaa kehnompi kuin se rajoittunut tulkinta, jonka galleriakävijä on rakentanut Vahinkorajasta suhteessa hänen tuntemukseensa kuvataiteen ja sarjakuvan traditiosta, suhteessa galleriatilan muihin teoksiin ja näiden tulkintoihin, hänen arvomaailmaansa, kulttuuritaustaansa, makuunsa ja niin edelleen. Tekijän sivuuttaminen todellakin vapauttaa tulkintojen leviämisen muualle, mikä monipuolistaa teosta ainakin teoriassa, mutta nekään tulkinnat eivät ole vapaita tai täysin omia.

Kuten monen teoksen takana myös Vahinkorajan taustoissa on paljon sellaista tietoa, joka saattaisi muuttaa käsityksen sekä päähenkilö Markuksesta että Niinasta. Koko teoksen tunnelma ja lopun jättämä vaikutelma saattaisi muuttua, tai ehkä ei. Se on rajoittamista, mutta se ei välttämättä köyhdytä lukukokemusta. Teoksen kokija voi tulla tietoiseksi teoksen taustoista ja innoittua niistä ja lähteä tulkintansa kautta rakentamaan vielä monikerroksisempaa ja runsaampaa tulkintaa, joka samalla pohjautuu tekijän taustoista tietämiseen että kokijan omaan kykyyn tuoda teokseen sellaista sisältöä, jota minä alkuperäisenä tekijänä en olisi tullut edes ajatelleeksi.

On vaikea ajatus lähteä arvottamaan jo oletusarvoisesti rajoittuneita tulkintoja sillä periaatteella, että teoksen taustoista tietäminen vain ja ainoastaan köyhdyttäisi tulkintaa rajoittamalla sitä. On omalla tavallaan kokijan luomisvoiman aliarvioimista väittää, että hänen tekijälähtöinen tulkintansa olisi köyhä, vaikka hän olisi tietoisesti lähtenyt tutkimaan teoksen taustoja ja etsimään intentiotani. Mikään ei ikinä takaa hänelle sitä, että hän olisi rakentanut tulkinnallaan samanlaisen teoksen kuin minä, tai että hänen tulkintansa ilman tietoa taustoista olisi ollut erityisen paljon rikkaampi. Jokainen henkilö on oma ainutlaatuinen tekijänsä joka luo uusia Vahinkorajoja siinä missä ne, jotka eivät halunneet tietää teoksen tai minun taustoistani mitään. Kysymys ei ole niinkään siitä hyväksyykö kokija tulkintaansa intentioni etsimisen vai ei, vaan siitä että tämä henkilö on alunperinkin lähtenyt tulkitsemaan teosta tietoisena omasta luomisvoimastaan ja rajallisuudestaan. Lukijaa ei vapauta niinkään tekijän intention hylkääminen vaan se, millaisena toimijana teoksen kokija itseään pitää. Teosta tulkitseva kokija on aktiivinen kulttuurin ylläpitäjä, jos hän on sellaisen roolin itselleen valinnut.

3.2 Vahinkorajan kulissien takana

Kuvitellaan vähän aikaa, että tämä kuvitteellinen galleriakävijä, joka kokee itsensä luomisvoimaiseksi ja itsenäiseksi tulkitsijaksi, haluaisi saada tietää teoksen taustoista. Häntä saattaa kiinnostaa esimerkiksi kohtaus Niinan ja Markuksen välisestä taidehistoriakeskustelusta, jossa Markus kuvittelee itsensä kivikautisen taiteilijan, Pierre-Auguste Renoir'n ja Lucian Freudin malliksi. Kohtaus osuu silmään tyyliltään selkeästi erilaisena, jopa irrallisena verrattuna muihin sarjakuvan kohtauksiin. Leikitään, että kuvitteellinen galleriakävijämme haluaa tietää miksi tämä kohtaus on tarinassa.

Kohtaus tietenkin palvelee kolmea tarkoitusta: se paljastaa, että Markus on joko kiinnostunut kuvataiteesta tai jopa opiskellut kuvataidetta jossain vaiheessa elämäänsä ja samoin Niina. Se myös alustaa jännitteen, joka laukeaa tarinan loppupuolella – Niina on kiinnostunut Markuksesta tämän ison vartalon takia ja hänellä saattaa olla vaikeuksia osata arvostaa tai edes nähdä häntä henkilönä. Markus on täysin tietoinen olevansa lihava eikä se häiritse häntä, mutta hänellä ei välttämättä ole samaa fetissin kaltaista kiinnostusta lihavuuteen kuten Niinalla vaikuttaisi olevan. Nämä kaksi kohtauksen osasta palvelevat jännitteen rakentamista ja hahmojen esittelyä ja ovat täysin pääteltävissä, vaikka lukija ei tietäisi teoksen taustoista yhtään mitään.

Kolmas ulottuvuus tässä kohtauksessa vaatiikin melko paljon taustojen tuntemista. Vuoden 2013 keväällä aloitin lopputyöurakan suunnittelemalla maalaussarjaa Renoir'n ja Rubensin tyyliin, mutta korvaisin runsaat naishahmot miehillä. Maalaussarjan tarkoitus oli herättää katsoja tunnustelemaan reaktioitaan, kun hän näkee isoja miehiä katselun kohteina ilman häpeän läsnäoloa. Inhottaisiko se, naurattaisiko se, hävettäisikö ja ennen kaikkea miksi. Maalaussarja kaatui sittemmin teknisen toteutuksen ongelmiin, innostuksen riittämättömyyteen ja aitoon haluuni tehdä sittenkin sarjakuva.

Niin huono ajatus ei ollut, ettenkö halunnut sittemmin käyttää tätä teosideaa osana varsinaista lopputyötä, sillä se onnistui paljastamaan Markuksen taustoista ja hänen suhtautumisestaan kehoonsa suhteessa Niinan fetisoivaan tapaan nähdä Markus ja lihavat miehet yleensä.

3.3. Tekijälähtöisen tulkinnan ristiriita

Markuksen reaktio heijastelee sitä pohdintaa, jota kävin läpi maalaussarjan kanssa. En lopulta halunnut pistää lihavia miehiä samaan passiivisen objektin asemaan kuin Rubensin ja Renoir'n naishahmot, sillä pelkkä mallien sukupuolen vaihtaminen ei puhutellut tarpeeksi.

Tuntui erikoiselta, että olin itse hyppäämässä toiseen ääripäähän, eli lihavan miehen objektisointiin ihailemalla halveksunnan ja naurunalaiseksi saattamisen sijaan. Hahmona Markus putoaa näiden kahden melko tiukan odotuksen väliin – joko hän inhoaa itseään tai ei pidä huolta itsestään tai hän on itseään ja lihavuutta ihaileva puoli-aktivisti, joka aktiivisesti vaatii kunnioitusta. Markus ei inhoa kehoaan (kuten Niina olettaa tarinan loppupuolella) eikä välttämättä halua laihduttaakaan, mutta hän ei myöskään näe tarvetta nostaa itseään tai lihavia ihmisiä jalustalle, fetisoida lihavuutta eikä hänellä edes ole seksuaalista preferenssiä lihavuuden suhteen.

Vahinkorajan lukee herkästi kuvauksena lihavuudesta, koska se on latautunut aihe joka herkästi kaappaa koko muun teoksen mukaansa. Olenkin kiinnostunut siitä, kuinka moni teoksen tutustunut kiinnittää huomiota teoksen toiseen pääteemaan eli vaikeiden tunteiden sietämiseen. Mitä lukijan ensivaikutelma Markuksesta kertoo hänen omasta suhtautumisesta lihavuuteen? Tällaista seuraleikkiä on tietenkin vaikea harrastaa, sillä en pidä Vahinkorajan taustoja missään esillä. Myös kuvitteellinen galleriakävijämme ei löytäisi tätä tietoa mistään muualta paitsi minulta kysymällä, eli hänen olisi aktiivisesti etsittävä minut, tekijän, käsiinsä.

Tämä tieto teoksen taustoista väkisinkin muuttaisi kuvitteellisen galleriakävijän käsitystä Markuksen ja Niinankin hahmosta ja ehkä myös siitä, millaista tarinaa Vahinkoraja oikeastaan kertoo. Olen väkisinkin nyt vaikuttanut hänen tulkintaansa teoksesta, mutta se ei vielä takaa, että hän on muodostanut siitä samanlaisen tulkinnan kuin millaiseksi olen Vahinkorajan tarkoittanut. Hän on yhä luova tulkitsija, joka lukemalla luo uuden Vahinkorajan, ja on valinnut sisältää omaan luomistyöhönsä minun intentioni. Hän on yhä barthesilainen luova lukija, sillä hän tietää oikeutensa luoda itse oma tulkintansa joko ilman tai minun avustukseni kanssa.

4 JOHTOPÄÄTÖS

Olen aiemmissa kappaleissa käynyt läpi tekijyyden määritelmän ja Barthesin parhaan tekijäinstituution ristiriitaa sekä tutkinut barthesilaisen lukijan mahdollista vastuuasemaa ja luomisvoimaa lopputyöni Vahinkorajan kautta. Pyrin saamaan selville kuka on Vahinkorajan todellinen luoja, jos Suomen tekijänoikeuslaki ja koulutukseni yksin eivät riitä määrittelemään minua tekijäksi.

Vaikka Barthes ei esseessään anna taidekouluille, siis tekijyyteen kouluttautumiselle eikä liiemmin myöskään laille valtaa määrittellä tekijyyttä, se ei varsinaisesti kiellä alkuperäisen kokoonpanijan, siis tekijän olemassaoloa. Esseen pääpainona on halu laskea tekijä samalle tasolle lukijan kanssa ja antaa lukijalle valta ja itsenäisyys lähteä tulkitsemaan teosta muutenkin kuin passiivisesti taiteilijan intentiota arvailen. Barthesilainen tekijä on kanava, joka ainoastaan yhdistelee yhteistä kulttuuriperimää jälleen yhdeksi hiukan erilaiseksi mutta ei täysin ainutlaatuiseksi teokseksi. Tämä teos on olemassa lähinnä ideana, kunnes toinen ihmisen sen kokee ja "todistaa" olemassaolevaksi omalla kokemisellaan ja tulkinnallaan.

Tulkintatyöni perusteella en koe alkuperäistä kokoonpanijaa tulkitsevaa kokijaa merkityksettömäksi, sillä vaikka hän on kanava, tulkitsija itsekään ei ole ainutlaatuisempi tulkinnassaan kuin tekijä. Kulttuuriperintö, yhteisön arvot ja normit sekä stereotyyppiat ohjaavat meitä kaikkia, niin tekijöinä kuin tulkitsijoina. On siis ontuvaa lähteä poistamaan alkuperäinen tekijä kuvasta sillä periaatteella, että hän ei ole luonut mitään ainutlaatuista. Alkuperäinen tekijä myös tuo teoksensa muiden ihmisten tietoisuuteen, joka on edellytys tulkinnalle.

Näkinsin, että parhaimmillaan tekijä ja tulkitsija muodostavat symbioosin, jossa molemmat ovat kulttuurissaan kasvaneita, eivät siis välttämättä samassa, mutta ovat samankaltaisia kulttuurin kanavia jotka luovat samaa kierrätettyä materiaalia uusiksi teoksiksi kokoonpanemalla ja tulkitsemalla uudelleen ja uudelleen.

Parhaimmillaan Barthesin väitteet voisi nähdä uudenlaisena kulttuurin arvostamisena. Jos me näkisimme itsemme uusien

teoksien luojina eikä vain intention arvailijoina, ehkä kulttuuri nähtäisiin arvokkaana yhteisenä omaisuutena muulloinkin kuin pelkästään juhlapuheissa.

Tällä periaatteella myös Vahinkoraja tulee luoduksi uudelleen ja uudelleen aina uusien tulkintojen myötä, joten en voi omia sitä tekijänä itselleni. Olen kuitenkin osallistunut kulttuurin kierrättämiseen tuomalla teokseni esille, jolloin se ei jäänyt pelkän idean tasolle. Vahinkoraja, kuten mikä tahansa teos, on yhteinen luomisprosessi, joka tarvitsee julkistamisen - mutta irtaantuu sen jälkeen minusta.

LÄHTEET

Barthes, Roland. 1967. Death of the Author, Image-Music-Text (1977), Hill and Wang, New York City, Yhdysvallat
Haverinen, Vainikkala, Lahdelma. 2008. Tekijyyden ulottuvuuksia. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski, Suomi

VERKKOLÄHTEET

Kari, Jussi. 2012. Väkisinotettu rakkauslukko. Julkaistu 19.6.2012. Luettu viim. 29.5.2014.
<http://jussikari.fi/?p=259>
Wikipedia, hakusanana The Death of the Author, luettu viim. 29.5.2014
http://en.wikipedia.org/wiki/Death_of_the_Author

Kansikuvan oikeudet
Niko Skorpio